

SOLUȚIONAREA CONFLICTELOR DE COMPETENȚĂ ÎN MATERIA RAPORTURILOR SUCCESORALE CU ELEMENTE DE EXTRANEITATE ÎN CONDIȚIILE NOILOR PREVEDERI LEGISLATIVE

THE RESOLUTION OF CONFLICTS OF COMPETENCE IN THE MATTER OF THE SUCCESSORAL REPORTS WITH EXTERNALITY ELEMENTS IN THE CONDITIONS OF THE NEW LEGISLATIVE PROVISIONS

Igor ȘEREMET, dr., lector,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: The domain of private international law consists mainly of: conflict of jurisdiction, conflict of laws and legal status of the foreigner. The consecutiveness in question is a logical one because it is interdependent. The correctness of the settlement of the jurisdiction agreement influences the resolution of the conflicts of laws in favour of the law competent to regulate the legal relationship with an element of foreignness as well as the legal effects in other jurisdictions of acquired rights.

Cuvintele-cheie: *procedură succesorală cu element de extraneitate, competența autorității de a deschide procedura succesorală cu element de extraneitate, instanța competentă a soluționa litigiul în materie de moștenire cu element de extraneitate, conflictul de competență notarială și jurisdicțională, norme conflictuale în materia succesorală cu element de extraneitate, norme procesuale în soluționarea conflictelor de competență notarială și jurisdicțională.*

La 02.07.2014, prin Legea nr.112 adoptată de Parlamentul Republicii Moldova a fost ratificat Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, potrivit căruia, țara noastră, pe lângă multiplele angajamente prevăzute în Preambulul actului internațional, și-a asumat angajamentul de a-și apropia progresiv legislația în sectoarele relevante de cea a UE și de a o pune în aplicare în mod eficace [1].

Respectiv, potrivit unui principiu din cele aplicabile activității de legiferare, conform art.3 din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, „*Actul normativ trebuie să corespundă prevederilor Constituției Republicii Moldova, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, precum și legislației Uniunii Europene*” [2].

Astfel, la 15.11.2018, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.133 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative în

scopul transpunerii multiplelor reglementări ale UE, printre care se regăsește și Regulamentul (UE) nr.650/2012 din 4 iulie 2012 al Parlamentului European și al Consiliului privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 201 din 27 iulie 2012 [3].

Astfel, Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225/2003 a fost completat cu o serie de reguli procesuale privind determinarea competenței instanțelor judecătorești în soluționarea litigiilor legate de raporturile succesoriale cu elemente de extraneitate.

Respectiv, regula transpusă de legislatorul național privind determinarea competenței generale a instanțelor judecătorești este diferită după conținut și aplicabilitate practică decât cea reglementată de art.4 din Regulamentul (UE) nr.650/2012, conform căreia, „*Instanțele judecătorești din statul membru în care defunctul își avea reședința obișnuită în momentul decesului sunt competente să hotărască cu privire la succesiunile în ansamblul său*”.

Conținutul art.462¹ din Codul de procedură civilă trezește mai multe semne de întrebare decât oferă soluții în determinarea competenței instanței la soluționarea litigiilor în materie de moștenire cu element de extraneitate, conform căruia, „*Instanțele judecătorești naționale sunt competente în procesele cu privire la moștenire dacă locul deschiderii moștenirii, conform Codului civil, se află pe teritoriul Republicii Moldova.*”.

Dacă să coroborăm regula de mai sus cu prevederile Codului civil RM, atunci identificăm art.2166, potrivit căruia, „*Locul deschiderii moștenirii este locul unde cel care a lăsat moștenirea își avea reședința obișnuită în momentul decesului, iar dacă această reședință obișnuită nu este cunoscută, locul de aflare a bunurilor sau a părții principale a acestora ca valoare*”, ceea ce reduce regula determinării competenței judecătorești doar la litigiile privind procedurile succesoriale de drept intern.

Or, în Codul civil al Republicii Moldova, care în afară de norme materiale mai conține și norme conflictuale în materia moștenirii, conform căroră, legea competentă să guverneze raportul succesoral cu element de extraneitate determinată conform art.2657 și art.2658 reglementează și locul deschiderii succesiunii (art.2659 alin.(2) lit.a)).

Însă, legislatorul național confundă norma conflictuală, care are scopul determinării legii materiale competente a governa în fond raportul succesoral cu element de extraneitate, cu norma procedurală menită să determine care autoritate este competente să deschidă procedura succesorală cu element de extraneitate.

Art.2657 din Codul civil stabilește criteriul obiectiv de determinare a legii aplicabile succesiunii în ansamblul său conform căruia, este cea a statului în care

cel care a lăsat moștenirea își avea reședința obișnuită în momentul decesului, cu excepția cazului în care, toate circumstanțele cazului indică în mod clar că, în momentul decesului, cel care a lăsat moștenirea avea în mod evident o legătură mai strânsă cu un alt stat decât reședința obișnuită la momentul decesului.

O precizare importantă este legată de faptul că regulile de competență ale Regulamentului (UE) nr.650/2012 sunt aplicabile instanțelor judecătorești și notarilor din statele membre în care aceștia exercită atribuții judiciare în materie succesorală (ca exemplu, cei din Austria, Ungaria Germania, Cehia).

Adică, regulile de competență ale regulamentului nu sunt aplicabile notarilor care nu exercită atribuții judiciare, procedura succesorală notarială desfășurându-se exclusiv în fața notarului, nefiind sub controlul instanței.

Potrivit art.3 alin.(2) din Regulamentul (UE) nr.650/2012, „*Termenul, instanță judecătorească, include orice autoritate judiciară și toate celelalte autorități și profesioniști din domeniul juridic competenți în materie de succesiuni, care exercită atribuții judiciare sau acționează în baza delegării de competențe de către o autoritate judiciară sau acționează sub controlul unei autorități judiciare, cu condiția ca aceste autorități și profesioniști din domeniul juridic să ofere garanții în ceea ce privește imparțialitatea și dreptul tuturor părților de a fi audiate și cu condiția ca hotărârile pronunțate de aceștia în temeiul legii statului membru în care își exercită activitatea: (a) să poată face obiectul unei căi de atac sau al unui control de către o autoritate judiciară; și (b) să aibă o forță și un efect similare cu cele ale unei hotărâri a unei autorități judiciare privind aceleași aspecte*”.

Notariatele cunosc forme diferite de organizare în statele membre UE, urmând, în general, regulile de competență prevăzute în acest scop în fiecare stat membru. De aceea, incidența notarilor în sfera regulilor de competență prevăzute de regulament ar trebui să depindă de intrarea sau nu a acestora sub incidența definiției noțiunii de instanță judecătorească, astfel cum aceasta este definită în art.3 alin.(2) din Regulamentul (UE) nr.650/2012.

Din păcate, autorii dispozițiilor art.462¹ – art.462⁷ din Codul de procedură civilă au promovat formulări identice celor prevăzute de art.4-7, art.9-10 și art.12 din Regulamentul (UE) nr.650/2012, ignorând faptul că notarii din Republica Moldova nu exercită atribuții judiciare în materia succesorală de drept intern, și respectiv, cu element de extraneitate.

Faptul că actele notariale sunt supuse, potrivit legii, controlului judecătoresc (art.2559 Cod civil RM, art.41/1 din Codul de procedură civilă RM) nu subînțelege că, în planul competenței internaționale, notarul din Republica Moldova exercită atribuții judiciare (asemenea notarilor din unele țări membre UE, spre exemplu Austria, unde competența emiterii certificatului de moștenitor nu aparține notarului, ci instanțelor succesorale). În cadrul procedurii succesorale,

notarul moldovean dispune de libertate de apreciere, nelucrând sub controlul instanței judecătorești.

Diferențierea în privința exercițiului regulilor de competență ale regulamentului între procedurile litigioase și cele grațioase (acolo unde notarii nu exercită atribuții judiciare sau nu își desfășoară activitatea sub controlul unei autorități judiciare) constituie principalul factor de distorsiune, în măsură să influențeze negativ și soluția în planul conflictului de legi, chiar dacă, din punct de vedere al tehnicii de localizare a succesiunilor și al determinării legii aplicabile acestora nu există diferențiere între natura litigioasă sau nelitigioasă a procedurii succesoriale.

Regulamentul (UE) nr.650/2012 a fost clădit pe baza principiului unității moștenirii. Iar ca această unitate să poată fi îndeplinită legiuitorul european a consacrat o simetrie între regula de competență internațională și cea din planul conflictului de legi în măsura în care, chiar și instituția notarului exercită atribuții judiciare fiind asociată cu o instanță judecătorească și nu instituție distinctă.

Prin urmare, în cazul notarilor din Republica Moldova, având în vedere că aceștia își exercită competențele în materie succesorală în nume propriu, iar nu ca efect al delegării de competențe de către o instanță judecătorească sau sub controlul acesteia, competența lor, atunci când succesiunea prezintă elemente de extraneitate, va fi stabilită de legislația internă.

Mai mult decât atât, autorii normelor procesuale prevăzute de art.462¹ – art.462⁷ din Codul de procedură civilă RM au omis includerea în proiectul Legii privind procedura notarială care la fel ca și Legea nr.133 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative a fost adoptată la 15.11.2018, a regulilor de soluționare a conflictelor de competențe în cazul deschiderii unei proceduri succesoriale cu element de extraneitate, acest domeniu fiind lăsat lacunar.

Or, domeniul de reglementare al Legii nr.246 din 15.11.2018 privind procedura notarială îl formează stabilirea principiilor procedurii notariale, competenței notarului, procedurii de întocmire a actelor notariale și de îndeplinire a acțiunilor notariale, cerințele înaintate față de acestea [4].

Regula generală, prevăzută de art.68 din Legea 246/2018, constă în ceea ce procedura succesorală notarială este procedura specială notarială necontencioasă, care are ca scop rezolvarea cauzelor succesoriale.

Respectiv, prin coroborarea art.69 alin.(1) și art.11 alin.(3) lit.a) din legea specială, „*Îndeplinirea procedurii succesoriale este de competența primului notar sesizat care își desfășoară activitatea pe teritoriul locului deschiderii succesiunii, care a înregistrat dosarul succesoral în Registrul electronic al dosarelor succesoriale și testamentelor*”, care se referă la determinarea competenței pe marginea unei proceduri de drept intern și nu cu element de extraneitate.

Modul de localizare a deschiderii succesiunii de drept intern nu este prevăzut expres în Legea nr.246/2018 fiind posibil de determinat doar prin coroborare cu art.2166 din Codul civil al RM.

Comparativ cu sistemul de drept conflictual al Republicii Moldova, legislatorul român a prevăzut în art.101 din Legea nr.36/1995 notarilor publici și a activității notariale, reguli speciale privind determinarea competenței la deschiderea unei succesiuni cu element de extraneitate, și anume: „(4) *În cazul în care ultimul domiciliu al defunctului nu este cunoscut sau nu se află pe teritoriul României, competența aparține notarului public cel dintâi sesizat, cu condiția ca în circumscripția sa să existe cel puțin un bun imobil.* (5) *În cazul în care ultimul domiciliu al defunctului nu este în România, iar în patrimoniul succesoral nu se regăsesc bunuri imobile pe teritoriul României, competent este notarul public cel dintâi sesizat, cu condiția ca în circumscripția sa să existe bunuri mobile.* (6) *În cazul în care ultimul domiciliu al defunctului nu este în România, iar în patrimoniul succesoral nu se regăsesc bunuri pe teritoriul României, competent este notarul public cel dintâi sesizat. Regulile de mai sus se aplică în mod corespunzător și în cazul persoanelor decedate al căror ultim domiciliu nu este cunoscut.* (7) *De asemenea, în cazul în care în certificatul de deces se precizează doar statul pe al cărui teritoriu defunctul a avut ultimul domiciliu, se aplică în mod corespunzător prevederile de mai sus*”. [5]

Regula aplicabilă în cazul deschiderii procedurii succesorală de drept intern este competența notarului de la locul aflării bunurilor defunctului la data deschiderii moștenirii.

Totuși, normele de competență internațională uniforme se aplică notarilor români pentru determinarea competenței lor de a emite un Certificat European de Moștenitor, care în sensul art.62 din Regulamentul (UE) nr.650/2012 produce aceleași efecte juridice pe teritoriul oricărui stat membru ca și în statul ale cărui autorități au eliberat certificatul în temeiul regulilor uniformizate europene.

În situația în care notarul public român descoperă că aceeași cauză succesorală cu element de extraneitate este instrumentată în paralel de un alt notar dintr-un stat membru al U.E., notarul român urmează să verifice dacă în procedura succesorală pe care o conduce au fost citate toate părțile ce au drept să participe conform legii ce guvernează succesiunea potrivit regulamentului și dacă acestea acceptă competența notarului public român. Dacă una din aceste două trăsături nu este îndeplinită de procedura succesorală românească, notarul public român va suspenda sau chiar va închide procedura. Dacă notarul român descoperă că aceeași cauză succesorală cu element de extraneitate este dezbătută atât în fața lui cât și în paralel de o instanță judecătorească dintr-un alt stat membru, care s-a declarat competentă, notarul public român va verifica aceleași două trăsături de mai sus la care va adăuga și o informare completă a părților asupra riscurilor ce pot

apărea ca urmare a dezbaterei unei cauze succesoriale litigioase în fața notarului public și dacă părțile acceptă aceste riscuri, notarul român va continua procedura până la emiterea Certificatului European de Moștenitor [6].

În textul Legii nr.246/2018 privind procedura notarială nu numai că lipsesc norme procedurale privind determinarea competenței notarilor în cadrul procedurilor succesoriale cu elemente de extraneitate dar nici reguli privind crearea unui certificat european de moștenitor, determinarea competenței notarului de a elibera certificatul, mecanismul de examinare a solicitării și eliberării a unui certificat, conținutul certificatului, și cel mai important, privind efectele extraterritoriale ale certificatului.

În măsura care Republica Moldova, la 10.12.2015, prin Legea nr.229 a acceptat Statutul Conferinței de la Haga de Drept Internațional Privat, adoptat la 31 octombrie 1951 [7], la elaborarea Legii noi privind procedura notarială urma să fie consultată Convenția de la Haga din 02.10.1973 privind administrarea internațională a bunurilor persoanelor decedate, prin care s-a introdus instituția Certificatului internațional de moștenitor într-o formă uniformizată, consacrat persoanelor competente a administra masa succesorală în cadrul unei proceduri cu element de extraneitate, au fost stabilite reguli de soluționare a conflictelor de competență în această materie, limitele împuternicirilor organelor competente, condițiile recunoașterii de către organele competente din alte state decât cele care l-au emis, și respectiv, temeiurile de refuz sau anulare a acestui certificat.

Totodată, scopul urmărit de legiuitorul european prin art.5 al Regulamentului (UE) nr.650/2012 este de a asigura unitatea între competență (administrarea succesiunii/aspecte litigioase) și legea aplicabilă procedurii succesoriale cu element de extraneitate, care a fost diminuat prin art.462² din Codul de procedură civilă RM, în măsura care nu se regăsește aceeași regulă în Legea 246/2018 privind procedura notarială privind determinarea competenței notarului.

Potrivit art.462² din Codul de procedură civilă RM, „*În cazul în care cel care a lăsat moștenirea a ales în mod valabil legea Republicii Moldova pentru a guverna moștenirea sa, părțile la proces pot conveni ca instanțele judecătorești naționale să aibă competență exclusivă de a se pronunța cu privire la orice chestiune referitoare la moștenire dacă aceasta nu afectează drepturile terților care obțin drepturi din respectiva moștenire*”

Alegerea de către o persoană a legii aplicabile succesiunii cu element de extraneitate în ansamblul său, potrivit art.2658 alin.(1) Cod civil RM, este limitată la legea statului a cărui cetățenie o deține în momentul alegerii legii sau la momentul decesului.

Însă, mențiunea din art.462²Cod de procedură civilă RM - *de a se pronunța cu privire la orice chestiune referitoare la moștenire*, contravine art.68 alin.(1) din Legea nr.246/2018 privind procedura notarială, conform căruia, „*Procedura*

succesorală notarială este procedura specială notarială necontencioasă, care are ca scop rezolvarea cauzelor succesoriale”.

De altfel, instanțele judecătorești din Republica Moldova sunt sesizate doar în vederea soluționării litigiilor privind procedurile succesoriale interne, care conform art.41/1 alin.(1) din Codul de procedură civilă RM au competența de a examina acțiuni: a) *privind dreptul la moștenire, privind mărimea cotei succesoriale, precum și privind acceptarea moștenirii sau renunțarea la moștenire;* b) *privind constatarea nedemnității;* c) *ale moștenitorului față de posesorul masei succesoriale (petiția de ereditate);* d) *privind nevalabilitatea dispozițiilor testamentare;* e) *de partaj și privind planul de partaj, contractul de partaj sau contractul de amânare a partajului;* f) *întemeiate pe dreptul rezultat dintr-un legat sau o sarcină testamentară;* g) *privind tragerea la răspundere a custodelui sau administratorului masei succesoriale ori a executorului testamentar sau privind încetarea atribuțiilor acestora;* h) *de intentare a procesului de insolabilitate a masei succesoriale”.*

La fel, interpretând sintagma din art.462²Cod de procedură civilă RM – *părțile la proces pot conveni ca instanțele judecătorești naționale ...*, în coroborare cu sintagma utilizată în art.5 alin.(1) din Regulamentul (UE) nr.650/2012 - *părțile vizate pot conveni ca instanțele judecătorești naționale din statul membru respectiv, care cu referință la art.22, - poate fi legea statului a cărui cetățenie o deține în momentul alegerii legii sau la data decesului, părțile la proces nu au altă alternativă decât instanța din Republica Moldova care are competența exclusivă în cadrul litigiului privind procedura succesorală cu element de extraneitate.*

De asemenea, nu-și găsește aplicabilitate practică și dispozițiile art.462³ din Codul de procedură civilă RM, conform căruia, „*În cazul în care cel care a lăsat moștenirea alege legea unui stat străin pentru a governa moștenirea sa, instanța de judecată națională sesizată în temeiul art.462¹: a) poate, la solicitarea unei părți la proces, să își decline competența în cazul în care consideră că instanțele judecătorești din statul pentru a cărui lege s-a optat sunt mai competente să hotărască cu privire la moștenire, având în vedere natura acesteia, precum reședința obișnuită a părților și locul unde sunt situate bunurile; sau b) este obligată să își decline competența în cazul în care părțile au convenit, în conformitate cu art.462², să confere competența instanțelor judecătorești din statul străin pentru a cărui lege s-a optat”.*

De altfel, în sensul art.2658 alin.(1) din Codul civil RM, persoana are posibilitatea să aleagă legea proprie/națională aplicabilă succesiunii în ansamblul său fiind exclusă alternativa alegerii unei legi străine, respectiv, instanța de judecată care a fost sesizată conform art.462¹ Cod de procedură civilă fiind în imposibilitate de a declina competența sa.

Cât privește conținutul art.462⁴Cod de procedură civilă RM, acesta este formulat contrar sensului expus în art.7 din Regulamentul (UE) nr.650/2012, și respectiv, domeniului de reglementare.

Potrivit art.462⁴Cod de procedură civilă RM, „*Instanțele judecătorești naționale, pentru a căror lege a optat cel care a lăsat moștenirea, sunt competente să hotărască cu privire la moștenire în cazul în care: a). o instanță de judecată dintr-un stat străin sesizată anterior și-a declinat competența cu privire la aceeași cauză în temeiul împrejurărilor prevăzute la art.462³; b). părțile la proces au convenit, în conformitate cu art.462², să ofere competența instanțelor judecătorești naționale; sau c). părțile la proces au recunoscut în mod expres competența instanței judecătorești naționale*”.

Respectiv, în contextul art.7 din Regulamentul (UE) nr.650/2012, instanțele judecătorești din statul membru pentru a cărui lege a optat defunctul, cea a statului a cărui cetățenie o deține în momentul alegerii sau la data decesului, sunt competente să hotărască cu privire la succesiune în cazul în care: a). *O instanță judecătorească sesizată anterior din statul membru în care defunctul își avea reședința obișnuită la momentul decesului sau din statul în care competența a fost determinată în subsidiar și-au declinat competența; b). Părțile la proceduri au convenit să confere competență instanței statului a cărei lege a ales-o defunctul aplicabilă în ansamblul său succesiunii, fie cea a cetățeniei deținute la momentul alegerii fie cea deținută la momentul decesului; c). Părțile la proceduri au recunoscut în mod expres competența instanței sesizate.*

Totodată, se constată o diminuare al mecanismului și domeniului competenței subsidiare prevăzută în art.10 din Regulamentul (UE) nr.650/2012 în comparație cu cel expus de legislatorul național prin art.462⁶ din Codul de procedură civilă RM.

Legiuitorul european a prevăzut competența subsidiară în cazul care reședința obișnuită a defunctului în momentul decesului nu este situată în momentul decesului într-un stat membru.

Respectiv, în astfel de condiții, instanțele unui stat membru în care sunt situate bunuri care fac parte din patrimoniul succesoral sunt totuși competente să se pronunțe asupra succesiunii în ansamblul său, în măsura care:

- defunctul avea cetățenia aceluși stat membru la data decesului, sau dacă această condiție nu este îndeplinită;
- defunctul își avea anterior reședința obișnuită în statul membru respectiv, cu condiția ca, în momentul sesizării instanței, să nu fi trecut mai mult de cinci ani de la schimbarea reședinței obișnuite.

Conținutul logic al art.462⁶ din Codul de procedură civilă RM, reieșind din cele menționate mai sus, s-ar reduce la o formulare mai succintă și accesibilă: „*În cazul în care reședința obișnuită a defunctului, cetățean al Republicii*

Moldova sau străin, în momentul decesului nu este situată în Republica Moldova, instanțele judecătorești naționale sunt competente în procesele cu privire la moștenire, dacă în Republica Moldova sunt situate bunuri care fac parte din masa succesorală”.

Tentativa legiuitorului național de a formula norme procesuale confuze privind soluționarea conflictelor de competență jurisdicțională, și respectiv, ignorarea necesității elaborării unor norme procedurale privind determinarea competenței notarilor la deschiderea procedurilor succesoriale cu elemente de extraneitate creează incertitudini la soluționarea conflictelor de legi în materia raporturilor succesoriale cu elemente de extraneitate.

Or, potrivit art.2576 alin.(1) din Codul civil RM, care prevede că „*Legea aplicabilă raporturilor de drept privat cu element de extraneitate se determină în baza tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, a prezentei cărți, a legilor Republicii Moldova și a uzanțelor internaționale recunoscute în Republica Moldova,*” în sistemul de drept conflictual al Republicii Moldova la soluționarea unui conflict de legi în cadrul unei proceduri oficiale, necontencioase sau judiciare, autoritatea determinată competentă va folosi normele conflictuale proprii în ordinea expusă mai sus.

Respectiv, dacă normele conflictuale sunt aplicate de autoritatea sesizată în soluționarea unui conflict de legi, atunci urmează ca inițial să fie soluționat corect conflictul de competență între autoritățile statelor, a căror legi sunt în conflict, soluție care va condiția stabilirea legii competente a governa raportul juridic cu element de extraneitate.

În pofida absenței a careva norme conflictuale universale, chiar și dacă au fost modernizate, care pot fi aplicate în soluționarea conflictului de competență la deschiderea procedurii succesoriale, Republica Moldova a devenit parte la un șir de tratate internaționale destinate uniformizării unui șir de norme conflictuale în diferite materii, inclusiv și în materia soluționării conflictului de competență în deschiderea procedurii succesoriale.

Însă, uniformizarea acestor reguli nu oferă soluții pentru toate conflictele posibile de competență ci doar între sistemele de drept ale statelor care sunt parte la aceste tratate internaționale.

Potrivit art.48 din Convenția CSI din 22.01.1993 cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală: „(1). *Procedura în cauzele referitoare la succesiunea bunurilor mobile ține de competența instituției Părții Contractante, pe teritoriul căreia testatorul domicilia la data morții sale.*(2). *Procedura în cauzele referitoare la bunurile imobile ține de competența instituției Părții Contractante, pe teritoriul căreia se află bunurile date.*(3). *Dispozițiile punctelor 1) și 2) ale prezentului articol se aplică și examinării litigiilor, apărute în legătură cu procedura în cauzele referitoare la succesiune” [8].*

Conform art.43 din Tratatul din 06.07.1996 între Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală: „(1). *Deschiderea succesiunii, procedura succesorală, precum și litigiile succesoriale privind bunurile mobile sunt de competența autorităților Părții Contractante al cărei cetățean a fost defunctul la data morții, în afară de cazul în care se face aplicarea paragrafului 3.(2). Deschiderea succesiunii, procedura succesorală, precum și litigiile succesoriale privind bunurile imobile sunt de competența autorităților Părții Contractante pe teritoriul căreia se află aceste bunuri.*(3). *Dacă toate bunurile mobile succesoriale rămase de pe urma cetățeanului uneia din Părțile Contractante sunt situate pe teritoriul celeilalte Părți Contractante și dacă toți succesorii sunt de acord, la cererea oricărui succesori sau a altei persoane care are drepturi ori pretenții față de succesiune, competența revine autorităților acestei Părți Contractante” [9].*

Astfel, observăm că prin tratatele menționate s-a stabilit o regulă unică nu numai pentru soluționarea conflictelor de competență la deschiderea succesiunii cu element de extraneitate, și respectiv, la gestionarea procedurii succesoriale, dar și în materia conflictelor de jurisdicții, care la rândul lor, cad sub incidența unui sistem de drept unic, evitându-se aplicarea concomitentă a două sisteme de drept care pot identifica soluții diferite.

Excepție face Tratatul încheiat la 13.12.93 între Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală, prin art.41 uniformizează doar norma conflictuală privind competența organelor pe cauzele succesoriale, fără a face precizare despre atribuirea competenței jurisdicționale după aceleași reguli, și anume. „1). *Cauzele succesoriale referitoare la patrimoniul mobil țin de competența organelor respective ale acelei Părți Contractante, cetățean al căruia era testatorul la momentul decesului.* 2). *Cauzele succesoriale referitoare la imobile țin de competența organului respectiv al acelei Părți Contractante, pe teritoriul căreia se află acest patrimoniu.* 3). *În cazul când tot patrimoniul mobil care a rămas după decesul cetățeanului unei Părți Contractante se află pe teritoriul altei Părți Contractante, atunci, conform cererii succesoriului, cauza este gestionată de organul altei Părți Contractante, dacă cu aceasta sunt de acord toți succesorii” [10].*

O altă noutate reglementată în Tratatul din 13.12.93 este prevăzută de art.40, conform căruia, „*Deschiderea și citirea testamentului Testamentul se deschide și se citește de către organul competent al acelei Părți Contractante pe teritoriul căreia s-a aflat testamentul. Copia testamentului autentificată, precum și copia procesului-verbal de deschidere și citire a lui, se expediază organului corespunzător de competența căreia ține cauza succesorală”.*

Remarcabil este faptul că, în toate tratatele internaționale menționate mai sus, este stabilită o regulă imperativă care nu poate fi schimbată chiar și în baza

principiului – *lex voluntatis*, potrivit căreia, deschiderea succesiunii cu element de extraneitate în privința bunurilor imobile este de competența exclusivă a instituțiilor Părții Contractante pe teritoriul căreia acestea se află.

Concluzii:

1. Prin regulile uniformizate de tratatele internaționale, la care Republica Moldova este parte, se asigură o unicitate în soluționarea conflictelor de competență cu privire la procedurile succesoriale cu elemente de extraneitate, și respectiv, a conflictelor de jurisdicții în soluționarea aspectelor litigioase.

2. Dacă regula locului deschiderii succesiunii, și respectiv, determinarea competenței notarului în cazul raporturilor succesoriale de drept intern nu ridică careva dificultăți, atunci, în pofida modernizării recente a legislației civile, legislatorul național a lăsat lacunar mecanismul unic de soluționare a conflictelor de competență în deschiderea și administrarea procedurilor succesoriale cu elemente de extraneitate, și respectiv, a completat Codul de procedură civilă cu norme procesuale preluate din Regulamentul UE nr.650/2012 al cărui domeniu de reglementare este diferit de cel aplicabil în sistemul de drept conflictual al Republicii Moldova.

3. Lipsa regulilor clare pentru determinarea competenței notarului din Republica Moldova în deschiderea și administrarea procedurilor succesoriale cu elemente de extraneitate formează riscuri privind soluționarea conflictelor de legi în timp și spațiu.

Respectiv, dacă procedura succesorală cu element de extraneitate a fost deschisă și administrată de către un organ, a cărui competență a fost stabilită cu incertitudine, organele corespunzătoare de pe teritoriul altui stat sunt în drept să refuze acceptarea certificatului de moștenitor prezentat de către succesibil pentru a înregistra sau exercita dreptul de proprietate asupra bunurilor moștenite.

Spre exemplu, conform art.91 alin.(2) din Legea nr.246/2018 privind procedura notarială, „*Persoanele care desfășoară activitate notarială acceptă documentele întocmite în conformitate cu normele de drept internațional, precum și aplică giruri de autentificare în forma prevăzută de legislația unui alt stat dacă faptul acesta nu contravine legislației Republicii Moldova sau dacă decurge din tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.*”.

4. Pentru asigurarea simetriei între criteriul de fixare a competenței internaționale în materie succesorală (notarială și jurisdicțională) și criteriul de determinare a legii aplicabile materiei succesoriale cu element de extraneitate, se impune necesitatea completării Legii nr.246/2018 privind procedura notarială cu un capitol nou care să prevadă reguli uniformizate privind procedurile succesoriale cu elemente de extraneitate cu modificare corespunzătoare a art.462¹ - art.462⁷ din Codul de procedură civilă.

Referințe bibliografice:

1. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.185-199, art.442 din 18.07.2014;
2. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.7-17, art.34 din 12.01.2018;
3. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.467-479, art.784 din 14.12.2018 (în vigoare din 14.01.2019, cu unele excepții);
4. Publicată în Monitorul Oficial nr.30-37, art.89 din 01.02.2019 (în vigoare din 01.03.2019);
5. Republicată în temeiul art.IX din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.1/2016 pentru modificarea Legii nr.134/2010 privind codul de procedură civilă, precum și a unor acte normative conexe, astfel cum a fost introdus prin Legea nr.17/2017 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.1/2016 pentru modificarea Legii nr.134/2010 privind codul de procedură civilă, precum și a unor acte normative conexe, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.196 din 21 martie 2017;
6. Ioan-Luca Vlad, *Competența internațională în materie succesorală a notarilor români sub imperiul Regulamentului (UE) nr. 650/2012*, p.2, disponibil la următoarea adresă web: <http://www.universuljuridic.ro/competenta-internationala-in-materie-succesoral-a-notarilor-romani-sub-imperiul-regulamentului-650-2012/2/>;
7. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.13-19, art.31 din 22.01.2016;
8. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.402-XIII din 16.03.1995, publicată în ediția oficială „Tratatele internaționale”, 1999, volumul 16, pag.262, în vigoare pentru Republica Moldova din 26 martie 1996.
9. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr.1018-XIII din 03.12.1996, publicat în ediția oficială „Tratatele internaționale”, 1999, volumul 20, pag.364, în vigoare pentru Republica Moldova din 22 martie 1998.
10. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr.261-XIII din 04.11.94, publicat în ediția specială ediția oficială «Tratate internaționale», 1999, volumul 22, pag.85, în vigoare din 24.04.1995.